

KENTSEL PROJE KAVRAMI VE GELİŞİM SÜRECİ

Neşe YILMAZ BAKIR¹

¹⁾ Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kayseri
İletişim: neseylemazbakir@gmail.com

Özet

Değişim dinamikleri olarak tanımlanan farklı ekonomik ve siyasal gelişmelerin, mekânsal ölçekte yansıma biçimine bağlı olarak, kent planlama ve tasarım anlayışı dönemselsel olarak farklı biçimlerde anlam kazanmıştır. Kentsel değişim sürecinde gelişen yeni yapılanmalar ile birlikte, Küreselleşme, kentlerin uluslararası düzlemde artan rekabet ortamında yer alabilmesi için Mekânsal Stratejik Planlama yaklaşımını gündeme getirmiştir. Kentsel projeler ise ekonomik güç kazanma, gelişmeyi yönlendirme, kamu-özel işbirlikleri ile yeni bir yönetim modeli oluşturma, karma kullanımlar ile sosyal dengeyi kurma ve yaşanabilir çevreler yaratma hedefi ile bu yaklaşımın en temel eylem alanları olarak yapılanmaya başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, kentsel gelişmede proje temelli yaklaşımları ve kentsel proje kavramını ele almak kentsel mekâna yönelik bu yeni müdahale biçiminin kavramsal gelişim sürecini irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel değişim, Küreselleşme, Kentsel Proje

THE CONCEPT OF URBAN PROJECTS AND DEVELOPMENT PROCESS

Abstract

Depending on the spatial reflections of different social and political developments, which are defined as transformation dynamics, the concepts of urban planning and urban design differ through the time. After the new developments of the urban transformation, globalization brought forward the concept of Spatial Strategic Planning in order for the cities to take part in the international competitive environment. Urban Projects on the other hand, emerged as fundamental means of this approach by fostering economical growth, conducting the development, creating a new administrative model by republic-private co-operations, establishing social equilibrium and livable environments by mixed usages

The aim of this paper is to evaluate the development process of the project base approaches to urban development and concept of urban project and to examine the development process of this new form of intervention for urban space.

Keywords: Urban Change, Globalization, Urban Project

Giriş

Küreselleşme süreci ile birlikte kentlerde yarışmacı bir kimlik elde etmek, marka haline gelerek kendilerini pazarlamak ve kent mekânının niteliklerinin artırılması gündeme gelmiş, bu kapsamda mekânın yeniden yaratılması gerekliliği kentsel değişim ve dönüşümü zorunlu kılmıştır. Günümüz kentleşme pratiğinde temel amaç yarışmada başarılı bir biçimde var olma, bu koşulu sağlamak adına hızlı bir cazibe ortamı yaratma, yenilenme dolayısı ile değişim dinamiklerine uyum sağlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Gospodini (2005), yatırım için cazibe alanları haline gelme yarışında, kentlerin sağlaması gereken bir takım özelliklerin olduğu belirtmektedir (Gospodini, 2002). Bu özellikler; öncelikle güçlü bir ekonomik temel ve nitelikli insan sermayesi, ayrıca yüksek teknoloji servisler ve bilgi tabanlı kurumlarla güçlü yerel bağlantılar, gelişmiş ve modern altyapı (ulaşım bağlantıları ve iletişim) olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada başlıca gelişme göstermesi beklenen sektörler turizm, hizmetler sektörü ve bunu destekleyen yan sektörler, küçük imalat vb. gibi yapılanmalardır. Yine yüksek nitelikli kentsel çevre, açık kamusal alanlar ve kentsel yaşam; (uluslararası nitelikte hizmet veren kent mekânı), geleceğe dönük gelişme stratejilerini ortaya koymak ve uygulamak için kurumsal kapasite (stratejik planın uygulanması için gereken kurumsal altyapı) yatırım çekme yarışında kentler için önemli diğer konular arasında yer almaktadır.

Yarışmada var olmak, yatırımı çekmek isteyen kentler, cazibelerini artırmak için kentsel mekan imajını yenileme yoluna gitmişlerdir. Piyasa aktörlerinin talep ve beklentilerine göre şekillenen tüm yapılarda olduğu gibi, kentlere yönelik politikalarda da anlayış/yaklaşım değişikliği söz konusu olmuş; planlama gündemi Çizelge.1'de belirtilen biçimde yeni kavramları tartışmaya başlamış, gelinen noktada bütüncül planlama yerine yerel çözümleri temel alan proje odaklı gelişmeye yönelik yaklaşımlar ön plana çıkmıştır (Özsavaşçı, 2005).

1980 öncesi kentsel gündem; merkezi iş alanları geliştirmek yerine mekânsal gelişme düşüncesi, kentsel komşulukların yenilenmesi üzerine yoğunlaşmıştır ve büyüme projeleri yenilikçi olarak baskıları da dikkate alarak sosyal konulara yönelmiştir (Altshuler ve Luberoff, 2004). Ancak 1980'li yıllarla birlikte yaşanan kentsel uyanış dönemi olarak tanımlayabileceğimiz süreçte ekonomik yenilenmenin en temel gücü yerel kazanç ve yeni işgücü istihdam olanakları yaratmak olarak belirlenmiş, girişimci kent modeli benimsenmiştir. Geliştirilen projeler kamusal yatırımlara öncelik verilmiş ve kenti girişimci yapmak ve kentsel çatışmaları

yatıştırmak, kent çeperindeki çöküntü bölgelerine yeni bir ekonomik ivme kazandırmak için gerçekleştirilmiştir (Savitch ve Kantor, 2004).

Çizelge.1.Yeni Kent Planlama Gündemi

Planlama Teori ve Pratiğinde Egemen Söylemler	'İyi Uygulama' Unsurları Olarak Kabul Edilen Anahtar Fikirler
<ul style="list-style-type: none">• Yarışma• Sürdürülebilir Gelişme• Bölgesel Yönetim	<ul style="list-style-type: none">• Stratejik Yaklaşım• Bağlantı / Erişilebilirlik• Girişimcilik• Yaratıcılık / Kültür• Çeşitlilik / Çoğulculuk• Akıllı Büyüme-Kompakt Şehir• Sürdürülebilir Hareketlilik• Verimli Enerji Kullanımı• Kapsayıcılık / Sosyal Uyum• Halkın Katılımı• Yatay ve Dikey Koordinasyon• Kurumsal Kapasite

1980 sonrası dışa açılma süreci ile birlikte yaşanan liberalleşme; bölgeler arası daha açık bir ekonomik rekabet yaşanmasına neden olmuş, kentler tarafından kazanılan özerklikler, ilk olarak *yarışma* kavramını gündeme getirmiş ve kentler arasında özellikle yatırımları ve küreselleşme süreci içinde yer alan sermaye akışlarını çekmek üzere bir rekabet başlamıştır. Bu yarışma, çoğu zaman kentlerin ulusal mekanizmaların önüne geçmelerine, kendi stratejilerine ağırlık vermelerine, dolayısıyla kendi kalkınmalarını ulusal kalkınmanın önüne almalarına neden olmuştur.

Bu dönemde kentsel projeler gündeme gelmiş ve bu projeler bölgesel yarışmanın önünü açmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Çok amaçlı stratejiler ekonomik, sosyal, ekolojik amaçların dengelenmesi için kullanılmıştır (Swyngedouw ve ark., 2002). Bu dönemdeki uygulamalar; kentsel dönüşüm, yenileme, istihdama ve eğitime yönelik projeler ile toplu ulaşım projeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak ranta dayalı ekonomik yapılanmanın gelişmesiyle birlikte kent merkezleri ve merkeze yakın alanlar yerel, ulusal ve küresel sermaye tarafından karlı birer yatırım alanı olarak görülmüş ve hızla kentsel projeler aracılığı ile dönüşmeye başlamıştır.

Modern dönemin gelişme kaynağı sanayi iken küreselleşme ile birlikte yaşanan ulusal ekonomideki değerler dizisinin endüstrileşmeden hizmet sektörlerine yönelmesi (deindustrialization) ve beraberinde yaşanan "sanayisizleşme" eğilimi kentlerin yeniden canlandırılmasını, sermaye ve nüfus çekebilecek konuma gelmesini en önemli sorunsal olarak belirlemiş, kentsel yönetimin bu süreçte yarışmacı, eşitlikçi, sürdürülebilir

nitelikte projeler üretilmesi gerekliliğini gündeme getirmiştir (Harvey, 1989; Sorkin, 1992; Zukin, 1991). Bu sürecin sonunda ise kentler gelişimlerini artık öncü kentsel projeler ile gerçekleştirmeye başlamışlardır. Günümüzde ulusal ve uluslar arası yatırım içinde önemli bir pazarlama aracı konumunda olan kentlere yönelik gerçekleştirilen kentsel projeler kent için yeni imaj yaratmakta (Harvey,1989; Hall, 1993), bölgesel – kentsel ortamın çekiciliklerini artırarak dönüşümü hızlandıran kapasitelerine bağlı olarak stratejik bir önem taşımaktadır.

2. Kentsel proje kavramının gelişimi

1990'lerden itibaren yoğun olarak tartışılmaya başlanan kentsel proje kavramı bu dönemde kentlerin yarışma içinde var olmaları için yaratılan eylemin gerçekleşmesine yardım eden kentsel bütünlüğe ilgili düşünce ve tasarım ürünü bir uygulama aracı olarak tanımlanmıştır (Çubuk, 1993). Loftman ve Nevin (1995)'e göre ise kentsel projeler **prestij projeleri** olup, temel özellikleri büyük ölçekli, yatırım çekme odaklı, yeni ve güçlü kentsel imaj yaratan, arazi değerlerini artıran ve geliştiren, kentsel yapının ekonomik, fiziksel ve sosyal yönden güçlenmesini sağlayan bir yapıya sahip olmalarıdır. Bu projelerin birincil amacı büyüme yaratmak ve onu yönlendirmektir. Örnek olarak; yeni küresel kent fonksiyonlarına yönelik kongre merkezleri, festival market alanları, alışveriş merkezleri, büyük ofis kompleksleri, eğlence ve spor faaliyetleri, karma kullanımlı yaşam merkezlerine yönelik projeler ve ulaşım, altyapı projeleri gösterilebilir. Bu tür prestij projeleri genellikle, özel sektörün gelişme olanakları olan merkezi iş alanlarında yada kıyı bölgeleri gibi alanlarda gerçekleştirilmektedir ve finansal beklentileri dolayısı ile yer seçmektedir. Büyük ölçekli bu yatırımların çoğu aldığı büyük finansal risk gereği, kamusal – özel ortaklıklar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir (Loftman ve Nevin,1995). Yeni üretim ve tüketim odakları yaratılarak ekonomik yeniden yapılanma yaratılması hedeflenmektedir (Tavşanoğlu ve Healey, 1992). Kamusal ve özel ortaklı olarak gerçekleştirilen projeler ve girişimler gayrimenkul hareketliliği yaratması ve gelişimi kentsel girişimcilik açısından önemli bir konuma sahiptir. Bu projeler yeni yatırımların ve yeni projelerin yararını ve güvenilirliğini de temin eden **öncü projeler** olarak tanımlanmaktadır (Bianchive ve Parkinson 1993, Newman ve Thornley 1995)

Tekeli ise kentsel projeleri; kentin gelişme dinamiklerine önemli ölçüde etki yapan, büyük miktarda yatırım gerektiren, uygulanması uzun süre alan, kentin rant düzeyinde değişiklikler yaratan, yakın çevresinde yaşayanların yaşantısında olumlu ya da olumsuz deği-

şiklikler yaratacak önemde projeler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre;

- Kentsel projeler daha kapsamlı ve geniş dokuların parçasıdır ve diğer kentsel hizmetler ve projelerle sıkı ilişki içindedir,
- Kentin gelişme dinamiklerini önemli ölçüde etkiler,
- Kentsel rantın dağılımında ve paylaşımında değişiklikler yaratır,
- Uygulandığı alanın sınırları dışına taşan geniş çaplı yönetimler arası ilişkiler ağını gerektirir,
- Uygulandığı alanda ve çevresindeki yerel topluluğun yaşantısında değişiklikler yaratır,
- Geniş çaplı yatırım ve buna bağlı olarak mali kaynaklar ve işgücü gerektirir,
- Göreceli olarak uzun bir tasarım hazırlık ve uygulama sürecini ve etkin bir yönetimi gerektirir ve büyük ölçekli bir yapılanma pratiğidir (Tekeli, 1992).

2000'li yıllara gelindiğinde ise kentsel projeler günümüz kentsel yapısı içerisinde Moulaert ve ark. (2003)'na göre girişimci yapıları, kent yada bölgesel yarışmayı artırmak yerine kentsel rönesansın yeni elit bir versiyonunu biçimlendirmek olarak belirtmişlerdir (Moulaert ve ark., 2003). Özellikle demokrasi eksikliğinin ve yeni gelişme politikalarındaki sosyal politikaların yokluğu, kentsel süreçlerde ve planlamada giderek zayıflayan bütünleşme yaşanmasına neden olmaktadır. Graham ve Marvin (2001)'in belirttiği gibi özellikle havaalanı, alışveriş merkezi, iş bölgesi gelişim projeleri, özelleşmekte, kontrol edilmekte kendi içerisinde düzenlenerek kentsel düzlemde parçalanma yaratmaktadır (Hajer ve Reijndrop, 2001).

Özaydın, (2006)'da bu görüşe katılarak son dönemde büyük ölçekli ve özellikle yerel yönetimlerin kendi politik görüşleri doğrultusunda şekillenen bu projeler özellikle kamusal mekânlar üzerinde gerçekleşmesi nedeni ile sıkıntı yarattığını belirtmiştir. Büyük kentsel projeler kentsel mekânsal ve sosyal ayrışma yaratmakta, özellikle kent merkezinde yer almayan ancak başarılı altyapı ile kente bağlı bu projeler ile kentten tamamen bağlantısız, fonksiyonel, özelleşmiş, kontrollü, düzenli yapılaşmış alanlar gündeme gelmektedir.

Günümüzde ise kentsel projeler; Brenner ve ark. (2010a, 2010b)'a göre **mega projeler** olarak tanımlanmaktadır ve neoliberalizmin etkisi ile kentsel yapının dönüşümü için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunu;

- elit tüketime yönelik yeni özelleşmiş mekânlar yaratarak,

- büyük ölçekli mega projeler yaratarak yeni yatırımlar gündeme getirmek, yerel dokuyu yeniden şekillendirerek,

- kapalı kentsel yerleşmeler, ve diğer arınmış mekânlar ile sosyal alanı yeniden üretip yaratarak,

- büyük ve iyi kullanım prensibi ile alan kullanım dokusunu yeniden oluşturarak,

- soylulaştırmalar yolu ile sosyo-mekânsal ayrışma yaratarak, geçekleştirmektedir.

Monclus (2003)' un belirttiği gibi kentsel proje yaklaşımı genel planlamaya karşı **mimari alternatif** olmasının yanı sıra gerçekte, bütüncül bir vizyon geliştirmek amacını benimseyen ancak yerelde tarihi ve kentsel alanlarda daha etkili olan projeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Monclus (2003) planlama açısından pek çok tarafı ile eleştirilen bu durumu, post modern kentleşme olarak tarif etmektedir. Bu projeleri tarihi şehrin yeniden değerlendirilmesi, geleneksel kamusal mekânların (sokak, meydan ve parklar) yeniden kazanılması gibi uygulamalar üzerinde yoğunlaşan, kent planlama ve mimarlığı alternatif bir bütünleşmeye zorlayan, çok yönlü düşünülen plan-lamanın somut eylemleri olarak olması gerekliliğine dikkat çekmiştir.

Son dönemde Ekonomik rekabetin artırılması için toplumsal, siyasi ve çevresel ölçütler gündeme gelmiş, etkin yönetim, toplumsal altyapılar, sürdürülebilirlik, bütüncül bölge kalkınması, kentsel yeniden canlandırma ve sosyal refahta kamu-özel ortaklıkları gibi söylemler kentlerin gelişimine yön vermeye başlamıştır. Hızla gelişen bu değişim süreçleri yer seçimi, yoğunluk, biçim, arazi harmonizasyonu, alan kullanımı gibi konulara katı bir duruşu olan geleneksel planlamanın eleştirilmeye başlanmıştır. Zira bu dönemin en temel söylemi planlamada esneklik vurgusudur ve planlar dönüşen ve bütünleştirici olmalı, fırsat ve tehditleri iyi analiz etmeli, önemli aktörlerin belirlenmesinin önemli olduğunun bilincinde olmasıdır.

Böylesi bir ortamda, birçok ülkede geleneksel planlama yaklaşımı terk edilmiş, yerine esnek, kısa vadeli, parçacı, piyasa ve politik baskılara kolayca adapte olabilen, proje-temelli ve kompleks sonuçlar doğuran bir yaklaşım hakim olmuştur. 1980'li yıllarda yaşanan proje temelli yaklaşımlar, günümüzde yerini stratejik planlamanın eylem odaklı ve vizyon çerçevesinde hareket eden anlayışına bırakmıştır. Albrechts,'e bu doğrultuda kentsel projeleri **stratejik mekansal** projeler olarak tanımlamaktadır ve kamusal özel ve yarı özel aktörler arasında koordinasyonu sağlamada etkin kullanım araçları olarak değerlendirmektedir. (Albrechts, 2006) Amaçları mekansal, ekonomik, sosyo-kültürel üretimleri dönüştürmek, projelere zamanı, yaşayan ve kullanıcıları dahil etmektir (Albrechts, 2006).

Kentsel ölçekte kentsel projeler değerlendirilirken 3 tür yapılanma dikkati çektiğini belirtmiştir. Bunlar;

- Ekonomik gelişme, konut, kültürel, aktivite alanlarının niteliğini yeniden oluşturmak (regenerere etmek), çöküntü alanlarında yenileme odaklı projeler,

- Tarımsal alanlarda ya da banliyö yerleşimleri için sürdürülebilir gelişmeyi amaçlayan projeler,

- Yeni ve yenilikçi, yatırım odaklı projelerdir (Comeron ve ark., 2004).

Projelerin ana amaçları:

- Stratejik projelerin farklı tipleri için yenilikçi görüşleri geliştirmek,

- Sürdürülebilirliğin operasyonel çatusını geliştirmek,

- Farklı seviyelerdeki aktör ve araçları geliştirmek,

- Katılım, bilgi ağı oluşturmak, olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle karar verme sürecinde; mekânsal kentsel dinamikleri ve politik kararları analiz etmek, sürdürülebilir mekânsal gelişme sağlamak için operasyonel şema ve yönetim kurgusu iyi belirlemek, görüşler araçlar, çoklu aktör seviyesinde yönetim sağlamak önemli hale gelmektedir. Amacı özellikle piyasa mekanizmaları tarafından tetiklenen değişimin gerek mekânsal, gerekse ekonomik, sosyal ve kültürel yapıya zamanında müdahale ederek kontrol altına almaktır (Albrechts, 2006).

Legeby (2010)'nin de belirttiği gibi kentsel projeler **ekonomik ve kültürel küreselleşmenin mekânsal sonucu** olarak karşımıza çıkmaktadır (Legeby, 2010). Yerel isteklerin dikkate alınarak geliştirilen bu projeler karar vericiler için demokrasi ortamı oluşmasında etkin rol oynarken, küresel ve yerel istekler doğrultusunda mekânsal kalitenin atmasını da sağlamaktadır (Majoor, 2009).

Mevcut politika biçimlenmesinde küreselleşme yarısındaki kent fonksiyonu öncelikle büyük ölçekli altyapı projelerinin teşvik edilmesi ve yabancı yatırımcılara garanti verilmesi, ikinci olarak da kentin yeni imajlarının muhtemel yatırımcılara ve tüm dünyaya satılması olarak karşımıza çıkmaktadır (Douglass, 1999). Uluslararası iş merkezleri, alışveriş merkezleri, kapalı siteler, yeniden canlandırılan eski limanlar, lüks konut alanları, hızlı tren, uluslararası havaalanı, fuar alanları, yüksek teknolojili sanayi parkları ve oteller vs. küresel yatırımları ve diğer küresel akışkanlıkları çekmesi için gerekli altyapı hazırlıkları olarak önerilmiştir. Küresel kent formasyonunun göreceli olarak

yeni boyutu ise son dönemde artan derecede sergiler, festivallere ve dünya çapında önemli aktivitelere, organizasyonlara ev sahipliği yapmaktır (Douglass, 1999).

Kentlerin görüntüsü artık “en yüksek bina”, “en çok ses getiren gösteri”, “en büyük-geniş alışveriş merkezleri”ni öne çıkaran reklamlarla ön plana çıkmaktadır. Kentlerin günümüzde yaşadığı değişim artık çoklu-parçalı bir değişim olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde planlama anlayışında temel kavram, sürdürülebilirlik, refah, sosyal adalet, çevresel etkenler, demokratik karar mekanizmalarını ön plana çıkaran bir süreç ve politik seçimlerin planlama süreçlerine müdahalesi adına etkin bir yöntem olarak algılanmaktadır. Aktörlerin uygulama kararı verdikleri bu projeler, bireysel kar odaklı olarak gelişmektedir. Ölçekler arası karar aktarımında aktör merkezli yapılarından dolayı sıkıntı yaşanmaktadır. Bazı kentlerde merkezi iş alanlarının ve sanayinin başka bölgelere taşınarak, büyük alışveriş ve iş merkezleri, lüks konut alanlarının, vb. yapıların inşa edildiği büyük kentsel projelerin planlama ilkelerinden bağımsız gerçekleştirilmesi söz konusu olmuştur (Erden Erbey, 2004). Diğer taraftan kentsel projeler politik seçimlerin planlama süreçlerine karşı etkin bir problem çözme aracı olarak değerlendirilebilmektedir. Mimarlık ve şehirciliğin ilişkisini tanımlamakta ilk adım olan biçimsel ve tekniğin ötesinde politik yapısı ile etkin çalışmalarır. Bugün bölgesel – kentsel ortamın çekiciliklerini artırarak dönüşümü hızlandıran kapasitelerine bağlı olarak stratejik bir önem taşımaktadırlar. Unutulmaması gereken kentsel projelerin birinci özelliğinin kentin dinamiklerini okuyarak planlamanın hedefini buluşturmak, ikincisi ise yaşanan plan-proje diyalektiği ve bu süreçte stratejik planla eylem projelerinin birlikte hareket edebilirliğinin sağlanması gerekliliğidir. Üçüncüsü ise, kamu-özel sektör birlikteliği ile çözüm aracı olarak geliştirilmeleri olarak değerlendirilmektedir (Konuk, 2007)

3. Sonuç ve Değerlendirme

Kentsel projeler ile ilgili en temel iki konu; kavramın karmaşıklığı ve geçerliliğinin tanımlanmasının gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölüm içerisinde kentsel proje yaklaşımlarına yönelik değerlendirmeler aşağıdaki Çizelge 2’de yer almaktadır.

3.1. Kentsel proje tanımlarının ortak yönleri;

Kentsel proje kavramı altında yapılan tanımların ortak yönleri;

- Ekonomik ve kültürel küreselleşme sürecinin mekansal çıktıları olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Yerel kültür, kurumsal yapı ve planlama kültürü için yeni bir arayüz olarak kabul edilmektedirler.
- Büyük ölçekli, gelişim sağlayan, yatırım çekme adına avantaj sağlayan projelerdir.
- Kullanım ve kullanıcıları ile karma bir yapıya sahip bu projelerde amaç alana dinamizm ve canlılık katmak olarak değerlendirilebilir.
- Kamu ve özel işbirlikleri biçimlenmektedirler.
- Öncü özellikleri ile yatırım çeken ve yenileme yaratan gelişme şemalarına sahiptirler.

Kentsel projeler kent yönetiminin kendini gösterdiği projelerdir. Bu girişimci politikalar yüzer gezer kapitalin yönlendirmesi ile oluşması nedeni ile eleştirilmektedir. Yeni yönetim yapısı;

- Yönetimde ortaklık kurularak katılımı, yönetim problemleri çözen,
- Yeni liderlik yaklaşımına sahip,
- Kurumsal ağ yönetme hedefli,
- Açık- şeffaf yönetim modeline göre şekillenmektedir.

Kentsel proje tanımlarına göre Plancı;

- Belli bir (ıdarı) politika alanı için genel bir politika geliştirilmesi,
- Bir alanın gelişimi üzerine odaklanmış,
- Gelişimi yönlendiren bir konuma gelmiştir.

Kentsel projeler özel (spesifik) bağlamda çerçevesiz vizyonlara ihtiyaç duymakta bu yönde gelişmektedir. Vizyon muhtemel ya da alternatif gelecek öngörülerini içermektedir.

3.2. Kentsel proje tanımlarında temel konular;

Arazi politikası konusu; proje gerçekleştirilen alanın değeri, kullanımı mülkiyeti, gibi konularda izlenen politikalarda önemlidir.

Devletin rolü; özel ve kamusal yatırımlar için bu projeler iyi birer araç olarak tanımlanabilir ancak uzun süreli kentsel gelişimin bir parçası olarak bu projeler merkezi hükümetin ve yerel kamu yatırımları ve özel kurumları ya da yerel toplumsal organizasyonlarla işlemelidir.

Çizelge 2. Kentsel Proje Yaklaşımları

	Kavram	İçerik			
Tekeli, 1992	Büyük Kentsel Proje	<ul style="list-style-type: none"> Gelişme Dinamiklerini Etkileyen Yatırım Rant Düzeyinde Değişiklik Etkin 	Özaydın, 2006	Büyük Ölçekli Kentsel Proje	<ul style="list-style-type: none"> Kamusal Mekân Odaklı Sosyo-Mekânsal Ayrışma Altyapı İle Bağlantılı Özelleşmiş Fonksiyonlar
Çubuk, 1993	Kentsel Proje	<ul style="list-style-type: none"> Kompozisyon Kentsel Mekân İmajı Yarışma İçinde Var Olma 	Majoor, 2007	Kentsel Proje	<ul style="list-style-type: none"> Yerel Pratikler Ortak Amaç Yeni İmajlar Yaratma Yatırımcılar Odaklı Cazibe Merkezi Politik Araç Yenilikçi Yeni Kentsellik
Loftman ve Nevin, 1994	Prestij Proje	<ul style="list-style-type: none"> Büyük Ölçekli Yatırım Çeken İmaj Yaratma Arazi Değerlerinde Değişiklik Ekonomik Büyüme Yaratma Sosyal Güçlenme Yaşam Kalitesi Artışı 	Lecroart ve Pallise, 2007	Yeni Gelişim Projesi	<ul style="list-style-type: none"> Yatırım Odaklı Kimlik-İmaj Yaratma Seçkinci (Elitist) Dönüşümcü Karma Kullanım
Faludi, 1996	Stratejik Mekansal Proje	<ul style="list-style-type: none"> Karar Odaklı Amaca Uygunluk Bütünlük 	Ünsal, 2007	Kentsel Proje	<ul style="list-style-type: none"> Dönüştürmeye Yönelik Sosyal Boyut
Garaham ve Marvin, 2001	Büyük Ölçekli Kentsel Gelişim Projesi	<ul style="list-style-type: none"> Ayrıştırıcı Özelleşmiş Kontrol Junk Space 	Konuk, 2007	Kentsel Proje	<ul style="list-style-type: none"> Kentin Dinamikleri Kamu - Özel Sektör Birlikteliği Stratejik Planın Eylem Projeleri
Swynge-douw ve Ark.,2002	Kensel Gelişme Projeleri	<ul style="list-style-type: none"> Yarışma Odaklı Entegrasyon Kentsel Rönesansın Elit Versiyonu 	Legeby, 2010	Kentsel Proje	<ul style="list-style-type: none"> Küresel Ve Yerel İstekler Mekânsal Kalite Küreselleşmenin Sonucu
Monclus, 2003	Mimari Alternatif	<ul style="list-style-type: none"> Bütüncül Vizyon Tarihi Ve Kentsel Alanda Etkili Postmodern Kentleşme 	Brenner ve Theodore, 2010a, 2010b	Mega Projeler	<ul style="list-style-type: none"> Elit Tüketim Odaklı Büyük Ölçekli Yatırım Yerel Dokuyu Şekillendiren Sosyal Yeniden Üretim Sosyo-Mekânsal Ayrışma
Moulaert ve Ark.,2003	Stratejik Proje	<ul style="list-style-type: none"> Gelişme Odaklı Açık Sosyal Dönüşümcü Yenilikçi Katılım 			
Albrechts, 2006	Stratejik Mekansal Proje	<ul style="list-style-type: none"> Özel Yarı Özel - Kamusal Aktörler Kontrol Gayrimenkul Hareketlilik Yatırımı Teşvik Flagship 			

Ayrışma ve dışlanma; kentsel projeler kentlerde özellikle ayrışmayı ve dışlanmaya yol açtığı güçlendirmekte önleyici tedbirler alınmalıdır.

3.3. Kentsel proje tanımları kapsamında yapılan eleştiriler;

Kentsel proje özellikle çeşitlilik üzerinde yoğunlaşmış kent makroformunda yarattığı sosyo-mekânsal ayrışma çerçevesinde bütünleşme tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bütünleşme arayışlarında kamusal mekânlar yeniden gündeme gelmiş, kaliteli yeni projeler kamusal odaklı geliştirilmeye başlanmıştır. Burada temel açmazlar ekonomik değer beklenen bu alanlarda yeni kontrollü, sınırlı bir kamusal üretimdir. Diğer önemli sorun ise kamusal mekânlar iyileştirilmesi ekonomik gelişme ile ilişkilendirilerek yaratılacak yeni imaj değeri ile birlikte markalaşma sürecinde seçkinci (elitist) bir yaklaşım güdülmüştür.

Kentsel projelerin farklı ölçeklerde, farklı amaçlarla kullanılabilen yapısı dolayısıyla, kısa sürede kentlerin ekonomik hayatına kazandırabildikleri cazibenin, kentlerin sosyal ve kültürel yaşamı açısından aynı değeri taşıyıp taşımadığını belirlemek önem taşımaktadır. Bu türlü projeler, bir kent vizyonu ve stratejik gelişme planı ile bağlantısı olmaksızın, sosyal ve çevresel etkileri değerlendirilmeye katılmaksızın uygulandıklarında, Castells ve Borja'nın (1997) da dikkat çektiği gibi, uzun vadede beklenen sonucun tam aksi yönde etkiler gösterebilme tehlikesini her zaman taşımaktadırlar. Kentlerin gelişimi proje temelli yaklaşımlardan çok, bütüncül yaklaşımları gerektirmektedir. Bu tür projeler, kentlerin kamusal yaşamının canlandırılması açısından önem taşırken, yalnızca kısa dönemli ekonomik kazançlara odaklı, kamuya uzak tasarımlar, kentin yaşam niteliği açısından olumsuz durumlara yol açabilmektedir.

Ancak bu projeler, kentsel mekânın niteliğini yükseltirken, hedefledikleri kullanıcı kitlesi dolayısıyla sosyal ayrışmanın mekânda daha belirgin hale gelmesine yol açabilmektedir. Ayrıca kamu elindeki alanların özelleşmesine yol açarak kamuya ait varlıkların gözden çıkarılmasına yol açması tehlikesini barındırmalarıdır. Kamuya ait alanlar, bir kentin planlanmasında önemli kaynaklardan birisini oluşturmaktadır, kentteki rezerv alanların özelleştirilmesi ise kentlerin kamu yararına planlanmasında önemli bir kaynağın özel sektöre devredilmesi anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla, stratejik öneme sahip alanların özelleştirilmesi, uzun vadede kamu yararına aykırı sonuçlar doğurmaktadır.

Günümüzde kentleri projeler yoluyla prestij mekanları haline getirerek, bir anlamda pazarlamacı mantıkla yönetmek genel bir eğilim haline gelmiş olsa da; bu yaklaşımın sosyal ve kamusal maliyetleri konusuna dikkat çekmek büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak kentsel projeler mekâna ve zamana kamusal karakter sağlayan gelişim odaklı projelerdir. Gelişme farklı kentsel fonksiyonlar ve bağlantılarının ekonomik, sosyal, mekânsal, çevresel boyutlarda bir çerçevede bütünleşmesi ile gerçekleşmesidir. Mekânsal, stratejiler ile formüle edildikleri için mekânsal stratejik projeler olarak ta tanımlanabilir. Güçlendiren, kentin yarışmada var olmasını sağlayan, kamu ve özel yatırımcılar ile biçimlenen, yerel bütünleşik gelişme biçimleri olarak algılanmalıdır. Bunun anlamı kentsel proje sadece temel mekânsal değişimleri başarması ile değil sosyal ilişkilerde dönüşüm yaratma, yeni sosyal üretimler yaratma, karar verici mekanizmalarını değiştirmesi ile de yenilikçi bir yapıya sahiptir. Bu projeler sembolik karakteri ve rolü ile kent bütünü küresel karakterini belirleyen projelerdir.

4. Kaynakça

- Albrechts, L., 2006. Bridge the Gap: From Spatial Planning to Strategic Projects, *European Planning Studies*, 14/10, 1487-1500.
- Altshuler, Alan A. and David E. Luberoff 2004. Mega-Projects: The Changing Asia. *Urban Studies*, 37 (12), pp. 315-335.
- Bianchini, F. and Parkinson, M. 1993. Cultural Policy and Urban Regeneration: the West European Experience, Manchester: Manchester University Press.
- Brenner, N., Jamie P., and Theodore N., 2010a. After neoliberalization?, *Globalizations*, 7: 3, pp. 327-345.
- Brenner, N., Peck, J. And Theodore, N. 2010b. Variegated Neoliberalization: Geographies, Modalities, Pathways. *Global Networks* 9, In Press.
- Çubuk, M., 1993. "Kentsel Gelişimin önlenmesinde Kentsel Tasarım ve Yeni Denge Araçları: Büyük Kentsel Projeler", 4. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 26-27 Mayıs, 1993.
- Douglass, M. 1999. Mega-Urban Regions and World City Formation: Politics of Urban Public Investment (Washington, D.C.: The Brookings Institution and Lincoln Institute of Land Policy).

- Erden Erbey, D., 2004. Kentsel Koruma ve Yenilemede Dönüşüm Projeleri – Eyüp Rehabilitasyon Projeleri. *Planlama Dergisi*, Sayı,4.
- Faludi, A., 1996. European planning doctrine: A bridge too far? *Journal of Planning Education and Research* 16, 41-50.
- Gospodini, A., 2002. European Cities In Competition And The New ‘Uses’ Of urban Design, *Journal Of Urban Design*, 7/1, 59–73.
- Gospodini, A., 2005. Landscape Transformations In The Postmodern Inner City: Clustering Flourishing Economic Activities And ‘Glocalising’ Morphologies. *Sustainable Development and Planning II*, 2.
- Graham, S. and Marvin, S., 2001. Urban Futures? Integrating Telecommunications into Urban Planning. Madanipor, A., Hull, A. and Healey, P., eds. *The Governance of Place: Space and Planning Processes*. Aldershot: Ashgate.
- Hajer M. and Reijndrop A.. 2001. *In Search of New Public Domain*. NAI Publishers, Rotterdam, 2003.
- Hall, P. 1993. Cities and Regions in a Global Economy. In: Hall, P., Guzman, R. de, Madduma Bandara, C.M., Kato, A. (ed.) *Multilateral Cooperation for Development in the Twenty-First Century: Training and Research for Regional Development*, 6-26. Nagoya: United Nations Centre for Regional Development.
- Harvey, D. 1989. *The Condition of Postmodernity*, Oxford, Blackwell, Türkçe Çevirisi: *Post-modernliğin Durumu*, 1997, Metis Yayınları, çev: S. Savran.
- Konuk, G., 2007. Planlamada Değişim ve Yeni Arayışlar. İstanbul Buluşmaları Sempozyumu, “İstanbul’da Büyük Projeler”8–9 Ekim 2007.
- Lecroart and Palisse, J-P. 2007. Large-Scale Urban Development Projects in Europe: What lessons Can be learnt for the Ile-de-France Region? in *Large-Scale Urban Development Projects In Europe*, Cahiers de l’IAURIF, Vol. 146, June, pp. 5–25, www.iau-idf.fr.
- Legeby, A., 2010. Urban Segregation and Urban Form From residential Segregation to segregation in public space, Licentiate Thesis, KTH Royal Institute of Technology, Architecture and the Built Environment School of Architecture, Stockholm, Sweden.
- Loftman, P. and Nevin, B., 1995. Prestige Projects and Urban Regeneration in the 1980s and 1990s: a review of benefits and limitations, *Planning Practice and Research*, 10/3-4, 299-315.
- Majoor, S., 2007. Amsterdam Zuidas: The Dream Of New Urbanity. In: *W.G.M. Framing Strategic Urban Projects* Eds. Salet And E. Gualini, Routledge, London, pp. 53-83.
- Majoor, S., 2009. The Disconnected Innovation of New Urbanity in Zuidas Amsterdam, Ørestad Copenhagen and Forum Barcelona, *European Planning Studies*, 17/9, 1379-1402.
- Monclus, F., J., 2003. The Barcelona Model: An Original Formula? From Reconstruction to Strategic Urban Projects, 1979-2004, *Planning Perspectives*, 18, 399-421.
- Moulaert, F., Rodriguez, A., Swyngedouw, E., 2003. *The Globalized City; Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities*. New York: Oxford University Press.
- Newman P. and A. Thornley, 1995. ‘Euralille: Boosterism’ At The Centre Of Europe. *European Urban and Regional Studies*, 2, nr. 3: 237-246.
- Newman, P. and Thornley, A., 2002. *Urban Planning in Europe*, Routledge.
- Özaydın, G., 2006. Role Of Urban Projects As A Tool In Urban Integration and Disintegration, *42nd ISOCARP Congress 2006*.
- Özsavaşçı, A., 2005. II No’lu Park, Habitat Vadisi, Kongre vadisi...Kentsel Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Taksim-Maçka Yeşil Alanı. *Mimar. İst*, Sayı: 16, s. 16-23.
- Savitch, H.V., Kantor, P., 2004. Cities in the International Marketplace: The political economy of urban development in North America and Western Europe. Princeton University Press, Princeton.
- Sorkin M. 1992. *Variations On a Theme Park: the New American City and the End of Public Space*. New York; Hill and Wong.

- Swygenedouw, E., Moulert, F. and Rodriguez, A., 2002. *Neoliberal Urbanization in Europe Large Scale Urban Developmen Projects And New Urban Policy*. Black Well Publising, Oxford, USA.
- Tavsanoglu, S. and Healey, P. .1992. *Rebuilding the City: property-led urban regeneration*, pp. 117-124. Editorial, in: P. Healey *et al.* (Eds) London, E. & F. N. Spon.
- Tekeli, İ. 1992. Dünya Kenti İstanbul. *Görüş*, Kasım, sf: 55-61.
- Ünsal, F., 2007. The Evaluation Of Project Typologies In Istanbul: From Conspiring Dialogues To Inspiring Trialogues, 43rd ISOCARP Congress 2007.
- Zukin, S., 1991. *Landscapes of Power: From Detroit to Disney World*. Berkeley: University of California Press.